

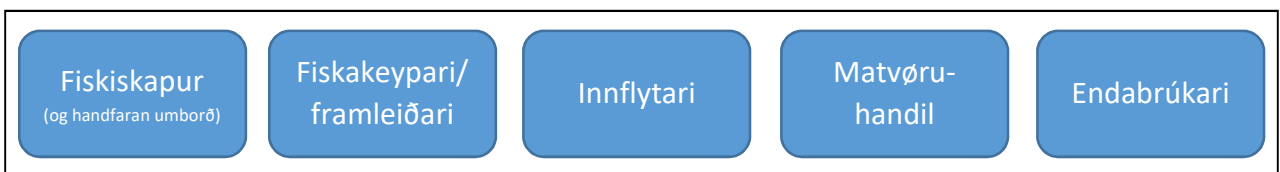
Góðskan á ísaðum fiski frá føroyskum skipum.

Leingi hevur verið áhugi fyri øktari virðisøking í føroysku fiskivinnuni. Fiskivinnugransking tók tí í 2016 stig til, at fáa lýst støðuna á góðskuni frá feskum fiski, sum verður avreiddur í Føroyum. Endamálið varð at staðfesta góðskuna á ísaðum fiski frá føroyskum fiskiførum, býtt á fiska- og skipasløg og prísstøðið í mun til góðsku.

Kanningin varð gjørd av VRG í Saltangará yvir 2½ mánað, sum í sjálvum sær er avmarkandi.

Góðska ávegis til endabrukaran

Góðskan á fiskinum kann ongantíð gerast betri frá einum liði til annað. Handfarin frá 1 liði, sum er viðgerin eftir at fiskurin er fiskaður, hevur tí stóran týdning fyri endaligu vørugóðskuna. Hetta kann lýsast við einum dømi, mynd 1:

Mynd 1: Høvuðslið, har fiskur vanligi verður handfaran frá fiskiskapi til endabrukara

Umframt tey 4 høvuðsliðini á veg fram til brukaran, kunnu vera fleiri deil-lið, sum eisini eru kritisk fyri góðskuna á ferska fiskinum (t.d. manuell handfaran, flutning á landi osfr.).

Góðskumenning seinastu 15 árin.

Í árunum 2001 – 2002 og í 2012 – 2014 gjørdi Heilsufrøðiliga Starvsstovan (HFS), kanningar, fyri at fáa yvirlit yvir støðuna viðvíkjandi ráfiskinum í Føroyum. Kanningarnar høvdu fokus á blóðging, úttbløðing í sjógvi áðrenn kryvjing. Kryvjing/reinsing, skjót køling, leggja fiskin við búkinum niðureftir og ísing. Niðanfyrir er ein samanbering av kanningunum.

HFS kanning 2002	HFS kanning 2012 - 2014	Gongdin
1. Leysur fiskur í krubbum, (burtursæð frá tí, ið er hagreiddur sambært kunngerð 161, frá 18/12/1991 §8).	Leysur fiskur ísv nógv fiskarí. Partur ikki egnaður til matna.	→
2. Ísing (serstakliga um summarið): Kanningin vísti at ísing serliga var ein trupulleiki um summari.	Ísprosentið í lagi í uml. 60% av kanningunum.	↑
3. Merking í mun til dagalongd (nær fiskurin var fiskaður)	Støðugur bati. Kemur ikki ofta fyri at hetta ikki er í lagi.	↑
4. Ov nógvur fiskur í køssunum,	Lítill bati. Yvirhøvur ov nógv í kassum og kørum	→
5. Vasking av fiskinum	Var í lagi á øllum kanningum	↑
6. Ikki nevnt í kanningini	Fiskur lagdur við búkinum niðureftir	N/A

Talva 1: Samanbering av HFS kanningum í 2001-2003 og 2012-2014

↑ = Framgongd → = Á leið sama støði sum í 2002 (meting) N/A = Ongin samanbering

Ein nokk so vanlig viðmerking í kanningunum frá HFS er, at munur er frá skipi til skip.

Í mun til kanningarinnar hjá HFS, sum fyrst og fremst skulu tryggja, at fiskurinn er egnaður til matna, lýsir okkara kanning eisini góðskuna á feskum fiski í mun til kundakrøv. Her verður serliga hugsað um fylgjandi eiginleikar:

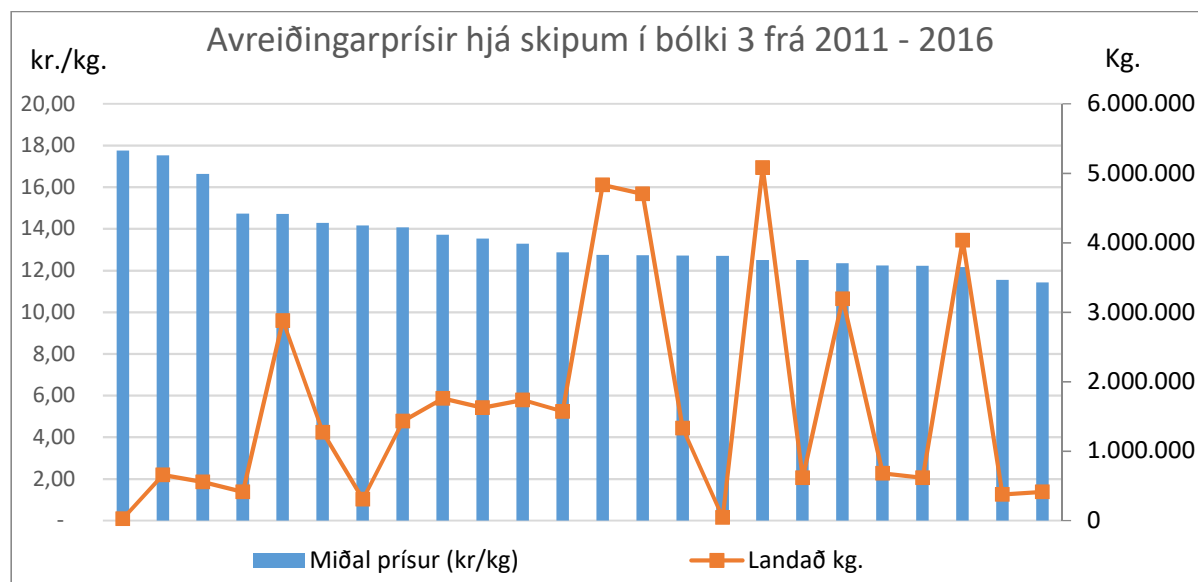
1. Litur
2. Brot
3. Konsistensur (fastleiki)
4. Smakkur

Grundleggjandi skal fiskurinn tó altíð vera egnaður til matna. Tað eru tí í høvuðsheitum somu viðurskifti, sum nevnd eru undir talvu 1 omanfyri, sum hava týðning fyri at hesir 4 nevndu eiginleikar eru til staðar í so stóran mun, sum gjørligt.

Samrøður vóru gjørdar við persónar í vinnuni, sum regluliga keypa ella veiða feskum fisk undir Føroyum. Harnæst greinaðu vit dáta frá FMF í mun til prís og dagatal, og gjørdu síðan eina samanbering, har vit samanbóru bátarnar í hvørjum skipabólki við tann besta bátin í bólkinum. Hetta varð gjørt fyri árinum 2014 – 2016.

Bólkarnir sum FMF nýtir bítir skip og bátar upp í eru:

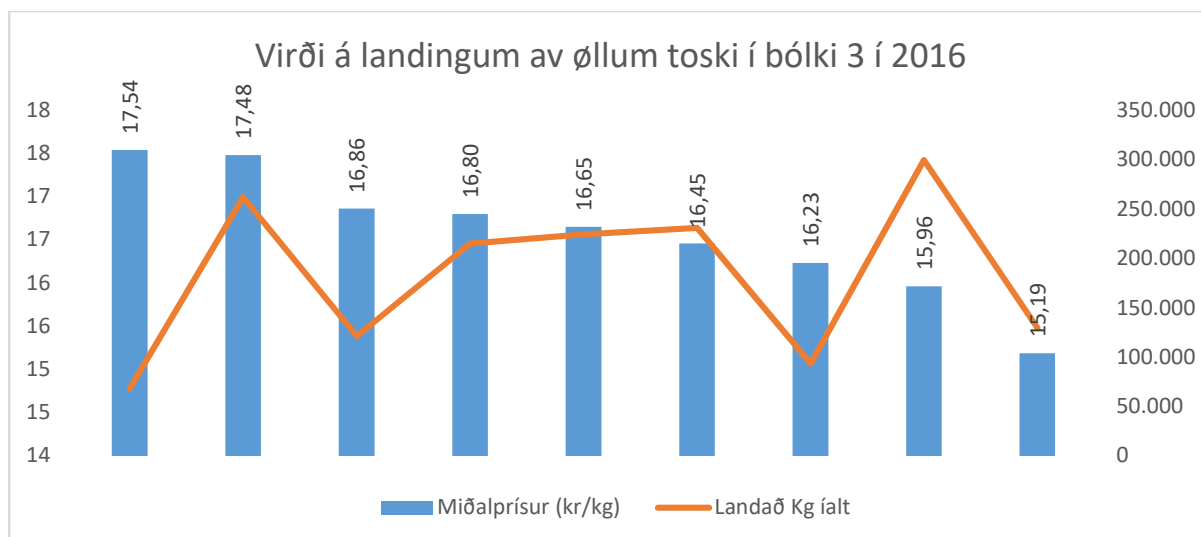
Bólkur 1: Lemmatrolarar	Bólkur 4A: Útróðrabátar (15 – 40 BRT)
Bólkur 1.2: Garnaskip & partrolarar	Bólkur 4B: Útróðrabátar (40 – 110 BRT)
Bólkur 2: Trolarar (vanliga pør)	Bólkur 4T: Trolbátar (størri enn 40 BRT)
Bólkur 3: Línuskip (yvir 110 BRT)	Bólkur 5: Útróðrabátar undir 15 BRT(5A og 5B)

Mynd 2: Myndin vísir miðal söluprísir hjá línubátunum í bólki 3, í tíðarskeiðinum 2011 - 2016. Nevnt skal, at nakrir bátar eru dotnir út so hvørt, tí teir eru seldir og loyvur lögð saman. Myndin vísir tó, at týðiligur munur er millum avreiðingarprísir.

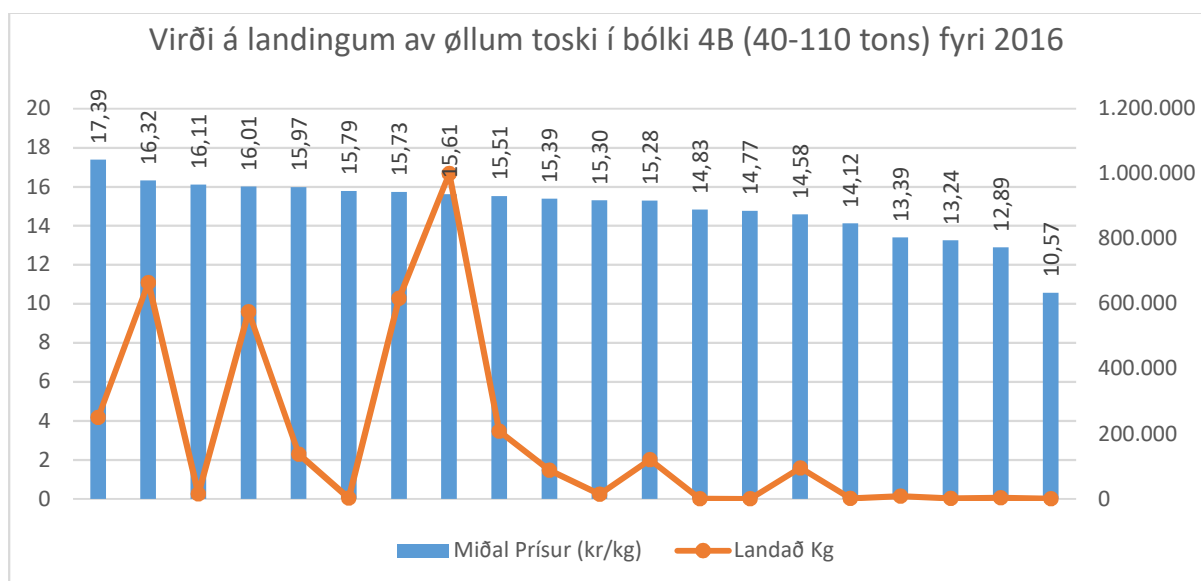
Mynd 2 er ein kanning av allari veiðu hjá línuflootanum í bólki 3, og vísir hon at teir bestu liggja upp ímóti einum miðalprísi hesi árinum á kr. 17,75 pr. kg. meðan teir lægstu fingur kr. 11,42 pr. kg. Her skalt tó eisini havast í huga, at nakrir bátar ikki hava verið í vinnu øll árin, meðan frystilínuskipini bert avreiða feskum fiski. Hetta kann tí eisini ávirka miðalprísir.

Hyggja vit bert eftir prísirum fyri allan tosk í 2016, býtt út á línuskip í bólki 3, sær myndin soleiðis út:

Mynd 3: Vísir virði á landningum av øllum toski í bólki 3 í 2016. Her sæst bæði landa nøgd (vinstri akisur) og prísur (høgri akstur). Tey 9 línuskipini eru teir 9 stabbarnir.

Ofta verður sagt, at bólkur 4b hevur bestu góðskuna. Mynd 4 niðanfyri vísir bólkk 4b, fyri allar toskastøddir í 2016. Hóast tað eru 20 bátar í 4b í 2016, so síggja vit at 4 av bátunum eiga omanfyri 80% av søluni hjá hesum bólki í 2016.

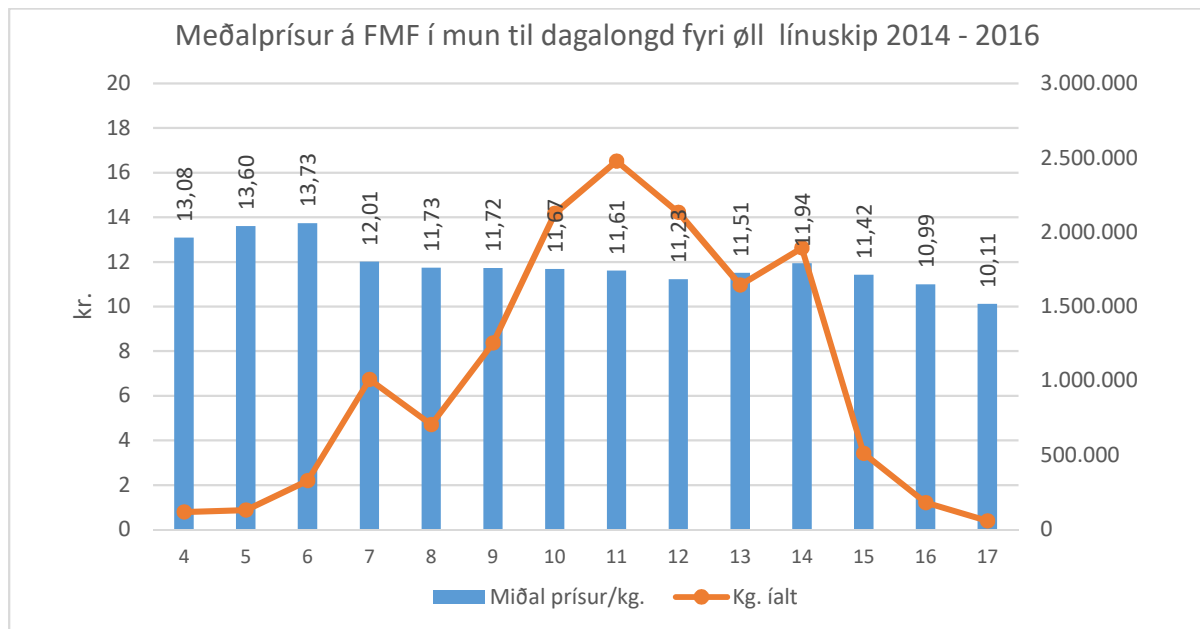

Mynd 4: Vísir avreiðingarnar av øllum toski, hjá teimum 20 útróðrabátunum í 4B (40-110 tons) fyri 2016. Landa kg. eru á vinstri síðu, meðan miðalprísur sæst á høgri síðu

Her sæst at hægsti miðalprísur er 17,39 kr./kg. í miðal, meðan besti bátur í bólki 3 fekk 17,54 kr. í miðal. Ein munur millum bólkk 4B og bólkk 3 er, at miðalprísurin millum teir 'aktivu' bátarnar í bólki 4B einans 0,71 kr./kg. í miðal fyri allar toskastøddir í 2016. Í bólki 3 (Línuskip) er prísmunurin væl størri millum teir bestu og vánaligastu (frá 17,5 – 15,2 kr./kg.). Yvirskipað kunnu vit tí siga, at teir aktivu bátarnir í 4b fáa ein javnan høgjan prís, samanborðið við allar aktivar bátar í bólki 3.

Landingarvirði í mun til túralongd

Longd á túri í mun til miðalprís fyri allar landingar í bólki 3 á FMF fyri árin 2014-2016, gevur mynd 5 niðanfyri. Munurin er góðar 2,5 kr. kg í miðal, tá fiskurin er 4-6 dagar gamal í mun til tá hann er 15-16 dagar gamal. Eftir 14 dagar versnar hann munandi.

Mynd 5: Vísir miðalprís og veidd tons frá FMF í mun til túralongd, fyri línubátar í bólki 3. Tølini eru miðaltøl fyri 2014 - 2016. Fiskasløgin ið eru samanborin eru: Toskur, Hýsa, Brosma, Longa og Upsi.

Samanbering av bátum innan hvønn skipabólk (benchmarking.)

Eisini varð hugt uppá støðuna frá eini aðrari síðu, har hvør skipabólkur sær frá 2014 – 2016 varð greinaður. Ásannandi at tað kann vera ymiskt hvat skipini royna eftir, hava vit valt at hugt uppá tey mest vanligu fiskasløgin, sum eru Toskur, Hýsa, Upsi, Longa og Brosma.

Skipabólkur	2014		2015		2016		Vektað Miðal (kr/kg)	Kg. íalt 2014 - 2016	Góðskutap 2014-2016
	Miðal (kr/kg)	Kg. íalt	Miðal (kr/kg)	Kg. íalt	Miðal (kr/kg)	Kg. íalt			
Blk.1.2: Garnaskip	7,56	23.538	7,87	1.950	7,30	35.764	7,49	61.252	82.337
Blk.2: Partrolarar	10,10	826.979	10,07	922.057	9,05	538.530	9,78	2.287.566	2.079.058
Blk.3: Línuskip + 110 Tons	11,35	4.294.239	12,50	4.609.199	11,60	3.405.240	11,86	12.308.678	31.519.150
Blk. 4b: Útróðrabátar 40 - 110 T.	12,56	1.278.940	13,40	1.497.966	12,87	916.752	12,99	3.693.658	2.959.023
Blk. 4A: Útróðrabátar 15-40 T	12,60	348.633	13,49	411.335	13,31	262.164	13,15	1.022.132	243.054
Blk. 4T: TROLBÁTAR	10,56	1.000.766	12,24	1.140.053	11,57	1.456.479	11,46	3.597.298	1.327.689
Blk. 5A: Útróðrabátar vinnul.	12,33	1.440.907	13,47	1.293.013	13,60	1.004.580	13,09	3.738.500	4.652.991
Blk. 5B, Útróðrabátar	11,62	614.702	12,72	803.108	12,53	841.604	12,35	2.259.414	8.744.581
Góðskutap íalt yvir 3 ár (2014-2016) - sølur á FMF:									51.607.884

Talva 2: Vísir munin á miðal prís hjá hvørjum báti í einum skipabólki, tá ið besti báturin í bólkinum verður samanborðin við restina av bólkinum. Fiskasløgin eru Toskur, Hýsa, Upsi, Longa og Brosma fyri árin 2014 - 2016.

FMF stendur fyri uml. 1/3 av søluni av feskum fiski undir Føroyum. Um vit ganga út frá, at hinir 2/3 av sølunum líkjast okkara tølum, er samlaða virðistapið her, **kr. 51.607.884 kr.** um árið. Her skulu vit hava í huga, at talan er bert um virðistap í fyrsta stiginum (mynd 2), sum er frá veiðuliði til framleiðara. Seinni í greinini, vísa vit hvat samlaða virðistapið, vegna vánaliga góðsku er mett at vera.

Góðskutapið í talvu 2 er roknað út frá bestu bátunum í hvørjum bólki.

Kanningar og vitan frá feløgum og persónum á føroyska marknaðinum

Fyri at skipa vitanina frá teimum persónum og feløgum, sum vit hava tosað við ella vitjað, valdu vit at stilla øllum somu spurningar, so ein heild fekst burtur úr hesum.

Niðurstøður frá teimum, sum vit tosaðu við, vóru m.a. at tað er torført er at fáa fatur á nóg nógv av feskum føroyskum fiski, við bestu góðskuni. Tann, sum hefur fiskin, hefur buktina um báðar endar. Eitt virkið livir bara av fiski, og kann tí sjáldan siga nei til at keypa. Grunda á lágu nøgdina, ið verður útboðin í fríðari sølu liggur minsti prísurin fyri toskin 4-5 kr. yvir t.d. Norra og Ísland. Tí verður m.a. keypt fryst úr Noreg, Íslandi og aðrastaðni, og tíðna upp í Føroyum til víðari virkingar. Víst varð eisini á, at føroysku virkini eru gromm eftir, at fáa fatur á fiskinum frá ávísu bátum, tí hesir hava eina javna høga góðsku, grundað á góðan hugburð til góðsku.

Føroyskur fiskur hefur nakrar farvueginleikar, sum kundar eftirspyrja. Fyri bestu góðskuna fæst tí væl meira fyri føroyskan fisk, á heimsmarknaðinum. Saltfiskavirkini fáa upp til 1 evru meira fyri góðsku 1 enn Íslendingar og Norðmenn. Trupulleikin er, at fáa fatur á nóg nógvari vøru av góðsku 1, vegna væntandi útbjóðing á marknaðinum.

Blanktoskmarknaðurin er áhugaverdur, men avmarkaður til 15-20.000 tons/ár í alt. Selt verður so nógv sum gjørligt til hendan marknað, men vegna avmarkaðu støddina ber ikki til at leggja seg einvíst eftir hesum marknaðinum.

Prísir á Bacalao marknaðinum.

Jákup Poulsen hefur áður víst á, at í 2009 fekk Íslenski fiskurin betur prís enn føroyski saltfiskurin á Spanska marknaðinum. Vit kannaðu tí, um støðan er broytt. Vit funnu tó ikki nýggjari tøl enn frá 2013, men her sæst, at føroyskur bacalao saltfiskur tá fekk betri prís enn íslenski. Hetta benda á, at góðskan er ment aftur í mun til íslenskan og annan saltfisk.

Land	Nøgd (tons)	€/Kg
Germany	1.689,70	4,26
Denmark	1.305,80	3,40
Iceland	5.491,60	4,03
Faeroe	3.510,70	4,39
Norway	1.308,60	3,42
Netherlands	808,9	3,59
Portugal	805,3	3,32

Talva 3: Vísir miðal söluprísir á Spanska marknaðinum fyri Bacalao saltfisk. Í 2013 fekk føroyski fiskurin besta prís.

Keyparin á spanska marknaðinum *ymskir* føroyska fiskin, tí hann av náttúrulegum orsøkum er hvítari í kjøtinum enn aðrastaðni. Tí velja kundarnir framleiðarar við bestu góðsku framum, tá tað er gjørligt.

Sagt varð at vit framleiða ov lítið av teimum vørum, ið mest fæst fyri. Hetta gevur ein ov lágan miðalprís fyri vørunar á marknaðinum. Skiftandi góðska førir eisini til økt tal á klagum, sum tí førir til stórar eykaútreiðslur fyri framleiðararnar, og tap av umdømi hjá føroyska 'brandinum' sum heild.

Niðurstøður frá samrøðum við fiskaframleiðarar og seljarar

Fiskaseljarar, sum vit hava tosað við, nevna serliga fylgjandi viðurskifti, sum avgerandi fyri at at menna góðskustøði á feskum fiski víðari:

- Grundleggjandi viðurskiftini, sum kunngerðin setur skulu vera í lagi.
- Túralongdin hevur stóran týdning.
- Missa nógv uppá føroyska 'brandið', av tí at tað er so trupult at fáa fatur á feskari føroyskari rávøru.
- Prísurin á føroyska fiskinum ov høgur á marknaðinum, í mun til góðskuna.
- Stórir munur millum skip og skipabólkar vegna ymiskan hugburð til góðsku hjá skipaleiðsluni.
- Ynskiligt at vinnan sjálf fann útav, at seta mark fyri hvussu langur ein túrur kann vera fyri at tryggja góða góðsku.

Góðskutap í virði í mun til dagalongd.

Norskar og íslenskar kanningar hava víst at øktar útreiðslur í samband við vánaliga góðsku, svava til góðar 2,5 kr./kg í framleiðsluliðinum. Høvuðsorsøkin er, lægri úrtøka og hægri lønarútreiðslur til framleiðsluna. Hetta er eisini í tráð við okkara kanningar.

Øvugt er tað eisini greitt, at tað kunnu verða ávísar sparingar at heinta við longri túrum, so sum oljunýtsla o.a. skiftandi útreiðslur. Tann optimala túralongdin vil tí skifta bæði í mun til skipabólk, veiðu (hvussu fiskiskapurin er) og onnur viðurskifti.

Okkara úrslitið av virðistapið vegna ov vánaliga góðsku í avreiðingarliðinum sæst í talvuna niðanfyri:

Túralongd	Tons seld	Kr./Kg.		Sølur	Prísmunur	Virðstap
1 - 7 dg.	23.569.276	12,39	á	93.262	-	-
8 - 12 dg.	26.277.591	10,81	á	18.426	1,57	41.340.702
13 - 16 dg.	11.273.692	10,68	á	7.407	1,70	19.192.564
> 17 dg.	268.758	9,66	á	119	2,72	731.361
Møguligt viðistap (í fyrstu hond):						61.264.626

Talva 4: Vísir tal á sølum á FMF frá 2011 - 2016 fyri Tosk, Hýsu, Upsa, Blálongu, Longu, Brosmu og Kongafisk.

Samlaða virðistapið í mun til prísir, sum fæst frá degi 1 – 7 er 61.264.626. kr. býtt yvir árinum 2011 - 2016. FMF stendur fyri uml. 30% av øllum sølum av feskfiski undir Føroyum. Av tí at veiðumynstrið sær út til at vera tað sama hjá teimum skipum, sum ikki selja umvegis FMF, er tað ikki órímligt at meta virðistapið at vera áleið 180 mió kr. fyri hesi seinastu 6 árinum, altso áleið 30. mió. kr. um árið í fyrstahondsvirði.

Góðskutap í virði í mun til bestu prísir í ymisku skipabólkunum

Virðistapið eftir hesum lestinum er **uml. 55 mió.kr.** um árið, tá hugt verður eftir góðsku og samanbering við bestu bátarnar innan hvønn skipabólk. Her skal havast í huga, at talan er bert um virðistap í fyrsta stiginum, sum er frá veiðuliði til framleiðara.

Nýta vit 2,25 kr./kg. sum grundarlag fyri meting av virðistapið vegna vánaliga góðsku í framleiðsluni, fáa vit, at í árunum 2014 - 2016 vóru veidd 138.093.000 kg., av okkara útvaldu fiskasløgum, harav fóru 23.097.000 kg, ótilvirkað av landinum. Við at falda 2,25 við (138.093.000-23.097.000) fáa vit 258.741 mió. kr. í framleiðslutapi yvir 3 ár, svarandi til áleið kr. 86 mió. kr. í árligum virðistapi.

Við at nýta skipabólkarnar sum grundarlag, og taka hædd fyri granskingarúrslitum, sum vísa á framleiðslutap, fáa vit eitt árligt virðistap vegna væntandi góðsku á **141 mió. kr.**

Sambært føroysku fiskakeyparunum, sum vit hava tosað við, verður mett at bert uml. 50 % av fiskinum á uppboðssluni, hevur nøktandi góðsku til teir bestu marknaðirnar. Vit hava tó valt ikki at rokna beinleiðis uppá hetta góðskutapið, tí tað er treyta av faktorum sum:

- Tað er krevjandi at selja til teir best gjaldandi marknaðirnar, sum eisini eru avmarkaðir í stødd.
- Við avmarkaðum tilfeingið, kann veitingartrygd vera ein forðing fyri langtíðar sambondum við teir bestu marknaðirnar.
- Kappingin á teimum bestu marknaðunum er hørð – nógvir eru um boðið.
- Høg góðska gevur bara betri prís, tá ið ein marknaður er nóg stórur til at keypa alla framleiðsluna av hágóðskuvørum.

Nakrar útvaldar niðurstøður úr kanningini

Seinastu 15 árin sær tað út til at góðskan hevur verið í eini ávísari menning. Fiskiskapurin eftir vanligu botnfiskasløgum, toskur, hýsa og upsi, hevur verið minkandi seinastu 10 árin.

Okkara úrslit vístu at vánalig blóðging og ísing umframt túralongdin eru týðandi orsøkir til at góðskan sum heild liggur á einum ov lágum miðalstøði fyri føroyskan feskfisk. Virðistapið í mun til besta bát í hvørjum bólki er 138 mió. kr. árliga.

Vánalig rávøra kann ongantíð gerast betur, men góð rávøra gevur størri fleksibilitet í mun til hvønn marknað ein framleiðari / fiskaseljari kann selja til. Hetta viðførir ein væl hægri prís enn fyri miðalgóðsku. Eisini er góð rávøra minni arbeiðskrevjandi, og gevur tí eisini eitt hægri skiftisavlop í fyri framleiðaran.

Nøkur skip skara framúr tá talan er um góða góðsku, m.a. grundað á góða leiðslu og góðskusamstarv millum skip og virkir. Víst varð á, at rávørugóðskan hevur stóran týðning fyri útbýtið frá framleiðsluni. Kanningar vísa at munurin millum miðal prís á vørumiksi frá góðari rávøru í mun til vánaliga rávøru kann liggja um 20%. Hetta kann tí eisini gerast munurin millum yvirskot ella undirskot hjá einum virki.